

Segona habitació vista des del segon pis

Portal alt de la segona habitació

Finestra de la segona habitació

Els dos retaules barrocs dedicats a Sant Abdon i Sant Senén. Arles i Inca

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Guillem Alexandre Reus Planells

1. Introducció

La nostra ciutat d'Inca gaudeix des de temps remots del patronatge dels sants màrtirs Abdon i Senén. Tot tenint en compte el gran nombre de treballs i articles publicats sobre els nostres patrons i la seva vinculació amb Inca, aquesta comunicació pretén basar-se en l'estudi de dos retaules barrocs dedicats a ells. Un es troba a l'església parroquial (antiga abadia) de Santa Maria de la vila d'Arles (comarca del Vallespir, departament dels Pirineus Orientals, França), l'altre és el que es conserva dins la capella fonda, dita popularment capella del Sant Crist, de la nostra parròquia de Santa Maria la Major, conegut amb el nom de retaule del Sant Crist i dels gloriosos sants Abdon i Senén. A més de l'estudi sobre la tipologia dels dos retaules, de la seva datació i de l'autoria de cadascun d'ells, l'estudi s'anirà perfilant i completant fent algunes referències a la història dels sants, de les seves relíquies, així com de la festa patronal tant a Arles com a Inca i també dels goigs que ambdós indrets han dedicat en honor dels seus patrons.

2. Sant Abdon i Sant Senén, prínceps, màrtirs, sants i patrons

2.1. Llegenda i història

A l'hora de parlar de la vida i de la mort dels sants, molt sovint es mescla la història amb la llegenda. El cas dels nostres patrons Abdon i Senén no és diferent dels altres, i moltes vegades

¹ A la meva padrina, Antònia Santandreu Oliver (1916-2011), *in memoriam*, que va estimar tant Inca i els seus patrons Abdon i Senén.

costa destriar allò que pugi ser llegenda d'allò que certament és història. Malgrat tot, mossèn Pere-Joan Llabrés ja apunta que poques són les dades que conservam sobre la vida dels sants i que les fonts de les quals disposam avui dia tan sols ens fan saber el seu nom, el dia que moriren i on foren enterrats.²

Segons ens conta la llegenda, Abdon i Senén eren dos germans bessons, prínceps de Pèrsia. Quan l'emperador romà Deci (201-251) conquerí aquest regne se'n dugué alguns cristians juntament amb Abdon i Senén a Còrdova, on es convertiren al cristianisme. En aquella ciutat hispànica, l'emperador Deci féu matar els cristians i els dos nobles foren acusats d'haver amortallat els seus cossos, i per això condemnats a mort i conduïts una altra vegada a Roma. Una font de gran importància a tenir en compte és la *Legenda aurea*, la qual ens relata els fets succeïts en el martiri dels dos sants. Davant la negativa d'adorar els ídols romans i renunciar al cristianisme, foren condemnats a morir al circ romà lliurant-los a les feres. Una vegada davant les bèsties i veient que els animals es retien als peus dels sants, aquests foren assassinats i els seus cossos deixats davant l'ídol del Sol fins que, tres dies després, el diaca Quirí els recollí i els amortallà a casa seva.³ Segons el primer calendari romà conservat, la mort d'Abdon i Senén tengué lloc el 30 de juliol de l'any 250.⁴

2.2. El tarannà de les relíquies

És a partir d'aquest moment quan podem començar a parlar dels diferents llocs d'enterrament i de l'inici del culte als dos sants. Una vegada que Quirí se'n dugué els cossos, aquest els ocultà, i no fou fins a l'època de Constantí (272-337) quan foren duits a les catacumbes romanes de Sant Calixt, anomenades també cementeri Poncià. En aquest cementeri, és on hi ha la primera representació pictòrica d'Abdon i Senén en forma d'un fresc que decorava l'antic sarcòfag on s'enterraren els sants i que sembla que es pot datar del segle VI. Cal observar que durant l'edat mitjana aquest indret d'enterrament fou conegut amb el nom de catacumbes de sant Abdon i sant Senén. Cinc-cents anys romangueren enterrats els dos sants en aquest cementeri, però al segle IX, durant el pontificat del papa Gregori (828-844), les relíquies foren traslladades a la cripta de la basílica di San Marco Evangelista al Campidoglio de Roma (fig. 1). L'edifici que està situat a la plaça de Venècia fou construït en el segle IV i reconstruït novament al segle IX. Ja durant els segles XVII i XVIII al llarg d'una restauració, rebé les decoracions barroques que avui dia mostra. Fou l'any 1948 quan es realitzaven unes excavacions a l'interior del temple que es

Fig. 1. Façana de la basílica de Sant Marc l'Evangelista a Roma

trobaren les relíquies dels sants Abdon i Senén a l'interior d'una arca situada a la cripta, punt on s'aixecà un petit altar dedicat als màrtirs.

Seguint les dades històriques que escriu mossèn Pere-Joan Llabrés, algunes de les relíquies d'aquests dos sants màrtirs anaren sortint de Roma i a poc a poc es dispersaren per altres indrets. Llabrés anomena la ciutat de Florència, la catedral de Parma (Itàlia), l'església de Saint-Medard de Soissons (França), llocs on sembla ser que també guardarien relíquies dels sants. Tanmateix totes aquestes dades no es poden afirmar de forma certa. Per altra banda, el que sí es pot constatar és que a molts altres llocs sant Abdon i sant Senén reben culte. Alguns d'aquests indrets són Dijon (França), el monestir de Fulda (Alemanya) i fins i tot en el si de la comunitat maronita del Líban.⁵

Tot i tenint en compte tot l'anar i venir de les relíquies dels nostres patrons, les dues translacions que patiren aquests dos cossos i que més ens interessan a l'hora de dur a terme aquest estudi són, per una banda, la translació de les relíquies a Arles al segle X i, per l'altra, les relíquies que arribaren a Inca al segle XVIII una vegada que fou feta i concedida la demanda per part dels jurats d'Inca al prior de l'abadia benedictina del Vallespir.

2.3. El trasllat de les relíquies dels sants Abdon i Senén des de Roma a Arles

Fou l'abat Castellanus, monjo mossàrab hispà, qui fundà la primitiva abadia de Santa Maria. Aquesta primera fundació data de l'any 778 i el temple s'aixecà damunt unes termes d'època romana situades a l'actual vila dels Banys d'Arles (Amélie-les-Bains). El monestir pertanyia a l'orde de Sant Benet i era depenent de l'abadia de Cluny. El trasllat de la comunitat monàstica i la conseqüent edificació de l'actual abadia a la vila d'Arles es dugué a terme el 881 de la mà de l'abat Sunifred, que era germà del comte de Barcelona Guifré el Pelós. En aquella època era habitual que les abadies disposassin de relíquies de sants per tal de promoure'n el culte i, així, dits monestirs es convertien en lloc de peregrinació. La promoció del culte a les relíquies i l'arribada de pelegrins suposava una potent font d'ingressos econòmics per a l'abadia i la seva comunitat. Així doncs, és de suposar que Santa Maria d'Arles també estava interessada en la custòdia de les relíquies d'algun sant, però a més, per altra banda, l'interès era doble a causa de les habituals calamitats climàtiques i atacs d'animals ferotges que sofria constantment la població arlesa. Com es pot observar quan un visita aquesta vila del Vallespir, Arles està situada a la vora del riu Tec, envoltada de muntanyes formant una vall i en una zona que es caracteritza per la frondositat dels seus boscos. Sembla que per mor d'aquesta geografia la contrada patia de forma habitual grans tempestes i fortes calabruixades. Aquestes condicions climàtiques tan adverses provocaven algun desbordament del Tec i, a més, feien malbé els conreus i les collites de la comarca. Però també, atesa la proximitat dels boscos amb el poble, els habitants solien sofrir els atacs de feres que vivien a les muntanyes properes. Al llarg dels segles, dits atacs han donat com a fruit una part de llegenda, la qual encara avui en dia està ben present en les figures mitològiques dels anomenats simiots. Aquests éssers llegendaris es representen amb el cos de lleó i el cap de moneia, i formen part de la mitologia pirinenca i catalana dels voltants d'Arles a la comarca del Vallespir, així com també a la comarca de l'Alt Empordà. De representacions

2 LLABRÉS I MARTORELL, Pere-Joan. "Els sants Abdon i Senén, patrons d'Inca. Martiri, culte, relíquies i patronatge", dins *Els sants a l'art d'Inca*. Inca: 2001; p. 29.

3 VORAGINE, Jacques de. *La légende dorée*. París: 1998; p. 379.

4 LLABRÉS I MARTORELL, Pere-Joan. "Els sants Abdon i Senén, patrons d'Inca. Martiri, culte, relíquies i patronatge", dins *Els sants a l'art d'Inca*. Inca: 2001; p. 30.

5 LLABRÉS MARTORELL, Pere-Joan. "Els sants Abdon i Senén, Patrons d'Inca. Martiri, culte, relíquies i patronatge", dins *Els sants a l'art d'Inca*. Inca: 2001, p. 32.

Fig. 2. Simiot. Façana de l'antiga església de Sant Salvador d'Arles

a la vila, les calamitats que assolaven la contrada van desaparèixer. A partir d'aquell moment, aquests sants màrtirs foren invocats com a protectors de les terres i esplets, i dels hortolans i conradors, també coneguts amb el sobrenom de “sants de la pedra”.⁶

Segons la tradició –i així ho apunten també la major part dels historiadors rossellonesos–, les relíquies arribades a Arles foren dipositades per l'abat Arnulf en un sarcòfag de marbre situat a l'atri de l'abacial i conegut amb el nom de la Santa Tomba (fig. 4). Pareix ésser que aquest sarcòfag seria l'únic vestigi restant del santuari paleocristià que s'aixecà altre temps al balneari romà dels

Fig. 3. Simiot. Façana de l'església de Sant Andreu de Sureda

de simiots, n'hi ha a les façanes d'algunes esglésies: a la mateixa abadia de Santa Maria d'Arles, a l'església de Sant Salvador de la mateixa vila (fig. 2), a l'església de Sant Andreu de Sureda al Rosselló (fig. 3) i a Sant Pere d'Albanyà a l'Alt Empordà. Fins i tot, la vila d'Arles té una carrer anomenat “dels Simiots”.

Foren doncs aquestes dues les causes per les quals l'abat Arnulf (segle x) anà a Roma per visitar les tombes dels apòstols Pere i Pau, i també per obtenir sota demanda al Sant Pare les relíquies d'algun màrtir. Una vegada que Arnulf hagué visitat els sants sepulcres i s'hagué entrevistat amb el papa, decidí, gràcies a un somni, endur-se'n els cossos d'Abdon i Senén cap a Arles. Arribats

Fig. 4. La Santa Tomba

El segon lloc on es guardaren les relíquies del patrons sembla que fou en els anomenats armaris de les relíquies (fig. 5). Aquests foren cavats a cada un dels dos pilars del segon tram de l'església. Dels armaris, en destaca la seva decoració pictòrica medieval.

Al segle xv els benedictins comanaren la realització de dos busts reliquiariis al mestre perpinyanès Miquel Alerigues (fig. 6). El 1425 realitzà el bust que representa sant Abdon i el 1440 realitzà aquell que representa sant Senén. En aquests busts es col·locaren alguns ossets de cada un dels sants i la resta de les relíquies s'introduïren dins una caixa de fusta que es féu construir expressament. Quan més endavant, el 1646, es construirà el retaule barroc que encara avui contemplam, tant els busts reliquiariis com la caixa amb la resta de les relíquies es guardaran al seu interior.

Fig. 5. Armari de les relíquies

6 LLABRÉS MARTORELL, Pere-Joan. “Els sants Abdon i Senén, Patrons d'Inca. Martiri, culte, relíquies i patronatge”, dins *Els sants a l'art d'Inca*. Inca: 2001 ; p. 34.

2.4. L'expansió del culte als màrtirs Abdon i Senén als Països Catalans, i a terres castellanes

Com ja hem vist abans, tant les relíquies com el culte a Abdon i Senén que s'havia iniciat en un primer moment a la ciutat del Tíber es va estendre a altres ciutats de França, Itàlia, Alemanya, Anglaterra, i arribà fins i tot a terres de la Mediterrània més oriental. Però, el nucli més important que va permetre la major i més important difusió del culte d'aquests dos sants fou Arles. Des de dita vila anà creixent la seva coneixença, i actualment són invocats a moltes poblacions i indrets de Catalunya, València i de les Balears. Així, veim com en terres continentals de l'antic Regne de Mallorca, a banda d'Arles, Abdon i Senén són venerats a diferents pobles, com és el cas de Montboló, Palaldà i Serrallonga, viles que guarden representacions dels màrtirs en els retaules de les seves esglésies.⁷ També Ceret posseeix dos busts reliquiariis dels germans perses i, a més d'esser protectors de tota la comarca del Vallespir, també són copatrons del bisbat d'Elna-Perpinyà.

Fig. 6. Busts reliquiariis i rodella

Pel que fa a Catalunya, els nostres patrons es veneraren des del segle XII a l'església barcelonina de Santa Maria del Pi, i des del 1474 són copatrons de la Ciutat Comtal. A partir del segle XV, destaca també el culte que reberen a Terrassa (antiga seu d'Ègara). Ègara era un municipi iberoromà on al segle V s'aixecà un complex episcopal format per l'església de Sant Pere, l'església de Sant

Miquel, la catedral de Santa Maria i el Palau Episcopal. En aquest complex es conserva un retaule gòtic pintat per Jaume Huguet entre 1458 i 1460, el qual fou encarregat per a un altar de l'església de Sant Pere. Un altre lloc on també eren invocats els nostres patrons mitjançant antífones és la catedral de Girona. Altres poblacions catalanes on es veneren són: Biosca (Solsona), la Riba (Tarragona), Banyoles (Girona), i hi trobam una ermita dedicada a Puigsacreu (Girona).

Quan l'any 1238 Jaume I conquesta València, s'hi instaura la fe cristiana, i això permet l'arribada també del culte a sant Abdon i sant Senén, que s'estén al llarg d'aquestes terres. El primer document valencià que fa referència als sants és la dedicació d'una de les capelles de l'església de Sant Esteve de la ciutat de València. Així, avui en dia els trobam com a patrons a devers quaranta municipis valencians. Alguns d'ells són: Sueca, Cullera, Alcalà de Xisvert, Calig, la Mata, Benicarló, Teulada –vila on se celebra la seva festa al Raval–, Xàtiva –que hi té un carrer dedicat i en són copatrons–, Sagunt...

A l'hora de parlar de les Illes Balears, cal esmentar com a fita clau la conquesta catalana del rei en Jaume l'any 1229, moment en el qual també arriba de les mans dels nous pobladors el cristianisme i, per tant, el culte als sants. Així, és ben segur que el culte que reben sant Abdon i sant Senén a Mallorca arribà directament des de les terres catalanes; a part del patronatge d'Inca, també a altres poblacions de l'illa on, malgrat que no en siguin els patrons de la vila, sí hi han estat venerats o encara s'hi veneren. Aquest és el cas de les ciutats de Sóller i Lluçmajor, i de les viles de Porreres, Campos i Son Servera. A Sóller, ja a l'anterior església parroquial de Sant Bartomeu s'aixecava un altar dedicat als sants dins la capella de la Mare de Déu de la Rosa. A pesar que amb la construcció del nou temple durant el segle XVII aquesta capella va desaparèixer,

encara es conserven dues petites estàtues, així com una bacina també amb la representació dels sants màrtirs que podem trobar a la sagristia de la parroquial. A Lluçmajor, en una de les nombroses sales de la rectoria habilitades com a museu parroquial, hi podem observar una bella taula gòtica pintada per Rafel Mòger i datada del segle XV que representa els dos patrons dels hortolans. Igualment, està documentat en un inventari de l'any 1498 un altar dedicat als sants dins la parroquial de Sant Miquel. Un altre indret mallorquí on també es veneren els "sants de la pedra" és a la parròquia de la Consolació de Porreres. A l'actual església, concretament a la capella de sant Vicenç Ferrer, s'hi situen dues escultures que representen els nostres patrons, ubicats dins dues fornícules del retaule a cada costat del sant titular.

A banda de Mallorca, també es pot observar una altra representació pictòrica a la predel·la del retaule de Sant Antoni abat que se situa en una de les capelles laterals de la catedral de Nostra Senyora de les Neus de la ciutat d'Eivissa.

Ja per acabar, només ens manca fer una petita referència al culte que també es dona en algunes poblacions de terres castellanes. Algunes de les viles que tenen sant Abdon i sant Senén com a patrons o que simplement hi són venerats són: Cisneros (Palència), venerats a l'església de San Facundo y Primitivo; Pedrosa del Rey (Valladolid), que en són patrons de la vila; Calasparra (Múrcia), on s'aixeca l'església de Sant Abdon i Sant Senén datada de 1604; Langa del Castillo (Saragossa), vila de la qual en són patrons; també gaudeixen del patronatge a Vega de Villalobos (Zamora); i a Valderrobles (Terol), s'hi aixeca l'ermita de Sant Abdon i Senén.

Totes aquestes dades demostren, com ja dèiem al principi, la importància que tengué Arles com a centre difusor del culte als seus dos patrons.

2.5. Els patrons de la ciutat d'Inca. Culte i relíquies

Diferents historiadors parlen del patronatge dels sants Abdon i Senén a Inca des de temps immemorials i antiquíssims. Segons Josep Barberí, aquests dos sants ostenten el patronatge d'Inca des de l'any 1370.⁸ Malgrat aquesta afirmació per part de l'historiador Barberí, el cert és que la primera vegada que apareix documentat el patronatge dels dos màrtirs a Inca és en el segle XV.

La decisió presa perquè sant Abdon i sant Senén fossin els patrons d'Inca sembla que fou deguda al fet que la nostra ciutat, de forma semblant a Arles, també es troba propera a les muntanyes de la serra de Tramuntana i és propensa a patir adversitats meteorològiques. Essent patrons aquests dos sants, s'aconseguia la protecció per als camps de cultiu que en aquell temps envoltaven la vila, i al mateix temps els inquers també estaven protegits. És igualment sabut que, a l'anterior església parroquial, el segon temple dedicat a santa Maria d'Inca, ja hi havia un altar i un retaule dedicats als patrons, però a final del segle XVI, concretament l'any 1599, ja està documentat l'acabament de la construcció d'una nova capella dedicada als màrtirs. Sembla ser que del primer retaule sols s'haurien conservat les dues capelles imatges i que podrien datar del segle XVI. Pel que fa al nou retaule que es bastí per a la capella esmentada, la seva construcció no començà fins al 1667. Aquest retaule barroc és el que avui dia observam a la capella del Sant Crist de la parroquial de Santa Maria la Major, i el qual més endavant estudiarem juntament amb el que es troba a la parròquia de Santa Maria d'Arles.

⁸ BARBERÍ, J. "Apéndice histórico de la villa de Inca", dins *Vida de la Venerable Madre Sor Clara Andreu*. Mallorca: 1807; p. 28.

⁷ Autors diversos. *Le Roussillon entre Ciel et Terre. Richesses du patrimoine chrétien roussillonnais*. Perpignan: 2009; p. 169.

Avui dia Santa Maria la Major guarda en un bell reliquiari unes restes dels cossos de sant Abdon i de sant Senén. Això fou possible gràcies que els capellans i els jurats d'Inca, volent aconseguir la possessió d'algunes de les relíquies dels nostres patrons, l'any 1703 demanaren a l'abat i al capítol del monestir d'Arles que ens atorgàs alguna petita resta dels dos sants. Una vegada que la comunitat benedictina arlesa hagué accedit a la nostra demanda, ens foren lliurats dos ossos; un, d'una mà de sant Abdon, i un altre, d'una costella de sant Senén. L'única condició posada des del Vallespir fou que les relíquies romanguessin sempre a l'església d'Inca i fossin col·locades en un reliquiari, cosa que fou feta quan les relíquies arribaren a la nostra vila l'1 de juliol de 1704.

3. Dos retaules barrocs per als patrons dels hortolans, sants de la pedra

3.1. *Retro tabula altaris*

Segons la definició que Pere Fullana Llompart escriu en el seu *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*, un retaule és una obra arquitectònica combinada amb escultures, talles o pintures, situada darrere un altar i que compon la decoració d'aquest.⁹

A part de la definició pròpiament dita, altres dades la completen informant-nos del seu ús, la situació, l'evolució, la tipologia i l'estilística. Així doncs, veim com els retaules són normalment fabricats per a les esglésies, per situar-se al fons de les capelles, i que aquell que se situa al presbiteri rep el nom de retaule major. També cal fer una menció especial als materials emprats en la construcció d'aquestes peces mobles religioses. Els retaules poden estar fets de fusta, marbre, alabastre o de metall i poden contenir escultures, relleus o figures de bust rodó i, tot i que també n'existeixen que són totalment pictòrics, la major part d'ells combinen l'escultura i la pintura.

Des que el retaule va aparèixer a l'època del romànic, aquest ha seguit una evolució formal i estilística, i s'ha adaptat a cada un dels diferents moviments artístics que s'han donat al llarg dels segles.

Els precedents del retaule, cal cercar-los a la decoració pictòrica que es disposava als murs del temple i que se solia completar amb altres objectes d'ús litúrgic. Un dels exemples més primerencs és la capella paleocristiana de Dura Europos (Síria), datada de l'any 230 i que conserva uns frescs que mostren imatges de temàtica religiosa oriental. Temps després, ja durant l'època preromànica, a banda de les decoracions pictòriques murals, també es difonen les imatges de Crist crucificat, ja siguin pintats o esculpits, que es penjen en els murs i sostres de les esglésies, juntament amb els frontals d'altar. Durant el romànic, totes aquestes decoracions no sofreixen grans variacions, emperò en destaquen importants pintures situades als absis de les esglésies, com per exemple els frescs de les de Sant Climent i de Santa Maria de Taüll. A la mateixa església abacial d'Arles podem observar un clar exemple de pintura al fresc situada al contra absis, que està format per una capella situada damunt el portal d'entrada i dedicada a sant Miquel, a la qual hi ha unes pintures que representen aquest i altres arcàngels, i que daten del segle XII.

⁹ FULLANA LLOMPART, Pere. *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*. Mallorca: Editorial Moll, 2005.

Fig. 7. Retaule dels sants màrtirs Abdon i Senén a l'església parroquial de Santa Maria d'Arles

Amb l'arribada del gòtic a partir del segle XII el panorama artístic canvia. El monacat experimenta una gran esplendor i l'arquitectura adquireix unes dimensions majors, la qual cosa permet que els temples puguin ser decorats amb grans cicles tant pictòrics com escultòrics. Per tot això, aquesta és l'època en la qual apareixen els primers retaules formats per taules pintades, però que encara tenien un caràcter moble i que en el cas dels díptics i tríptics es podien plegar. Però, al llarg del temps, aquestes peces s'anaren fent més grosses adaptant-se a les dimensions de les grans esglésies del món gòtic. També és aquest el moment en què en una mateixa peça es combina la pintura i l'escultura.

Durant el Renaixement, se segueixen decorant les esglésies i catedrals amb retaules, ara ja de dimensions considerables i adaptant-se al nou estil artístic, però és durant el barroc quan aquestes peces aconsegueixen el seu moment àlgid i de màxim esplendor, sobretot a països com Alemanya, Itàlia, Espanya o Portugal. En els segles XVII i XVIII les tipologies es multipliquen i fins i tot, moltes vegades, la mateixa arquitectura acaba supeditada al retaule. Dues de les noves tipologies que neixen en aquest moment i que ens interessen especialment a l'hora de referir-nos als retaules que volem estudiar són: el retaule cambril, que prové del Renaixement; i el retaule reliquiari, que va aparèixer al mateix temps que ressorgia el culte a les relíquies dels sants.

3.2. El retaule dels sants màrtirs Abdon i Senén de Santa Maria d'Arles

L'església de l'antiga abadia de Santa Maria d'Arles, convertida en parroquial de la vila després de la Revolució Francesa, és un temple de planta basilical i de tres naus construït al segle X i consagrat per primera vegada el 1046. L'edifici fou restaurat i novament consagrat el 1157. Fou durant els segles XIII i XIV quan se substituï l'anterior sostre format per un enteixinat de fusta a dues vessants per l'actual volta de pedra i es bastiren les capelles laterals. És la primera capella del costat de l'epístola la que està dedicada als patrons sant Abdon i sant Senén, i en la qual s'aixeca el seu retaule (fig. 7).

Aquest és d'estil barroc i pertany a la tipologia dita retaule reliquiari, i que fou construït el 1646 per l'escultor català Llàtzer Tremullas. Aquest va nàixer a Vilafranca del Penedès el 1605 i morí a Perpinyà el 1657. Era fill d'Antoni Tremullas i germà de Josep Tremullas, ambdós també escultors. Llàtzer treballà majoritàriament al Rosselló i, a més del gran retaule d'Arles, en féu d'altres per a les esglésies de Sant Fructuós de Cameles, Santa Maria de Brullà, Sant Assiscle i Santa Victòria de Trullars, Sant Jaume de Perpinyà i per a la catedral de Sant Joan Baptista de la capital rossellonesa.

El retaule d'Arles està format per una predel·la, dos cossos, un àtic i cinc carrers. És un retaule que representa diferents passatges de la història dels sants a cada un dels seus panells esculpits en relleu, exceptuant el carrer central del primer cos, que està format per un nínxol on es troben dues escultures d'embaum rodó que representen cada un dels dos màrtirs i el segon cos del mateix carrer on se situa una imatge, també d'embaum rodó, de la Immaculada Concepció. Els cinc carrers queden separats per columnes estriades amb capitells corintis que aguanten un entaulament.

Així doncs, el retaule està format per les següents representacions:

A la predel·la, d'esquerra a dreta:

- Els sants es neguen a adorar els ídols romans
- Els sants a la presó, on rebutgen les cortesanes
- L'armari on es guarden els reliquiaris
- El jutjament dels sants
- La condemna dels sants

Al primer cos, d'esquerra a dreta:

- L'exhumació dels sants a Roma
- Miracle del vi contingut dins la bóta que amaga les relíquies
- Escultures que representen sant Abdon i sant Senén
- La mula que du les relíquies cau per un penya-segat, però s'aixeca i continua caminant
- Transferiment de les relíquies dins els busts reliquiaris

Al segon cos, d'esquerra a dreta:

- La flagel·lació dels sants
- Els màrtirs arrossegats davant l'estàtua del Sol
- Escultura de la Immaculada Concepció
- Degollament dels sants
- Els sants davant els lleons

A l'àtic:

- La Crucifixió

Les imatges dels sants que presideixen aquest retaule duen vestimenta romana, porten cada un d'ells una palma a la mà, símbol del martiri que sofriren, i estan coronats, ja que com ens diu la tradició foren prínceps de Pèrsia.

El material emprat per dur a terme aquest bell retaule fou la fusta, que posteriorment, una vegada que fou esculpida, es daurà i es policromà degudament.

3.3. El retaule del Sant Crist i dels gloriosos sants Abdon i Senén de Santa Maria la Major d'Inca

Fig. 8. Retaule del Sant Crist i dels gloriosos sants Abdon i Senén a Santa Maria la Major d'Inca

De la mateixa manera que passa a Arles, la capella i el retaule dedicats a sant Abdon i sant Senén de l'església parroquial de Santa Maria la Major d'Inca, també es troben a la primera capella situada al costat de l'epístola i sota el cor. Aquesta capella pertany a la tipologia de les capelles fondes, tan habituals en els nostres temples mallorquins. La planta té forma de creu grega amb una cúpula que s'aixeca damunt el transepte. A l'absis, s'hi aixeca el retaule esmentat (fig. 8).

El nostre retaule anomenat *del gloriós Sant Abdon i Sant Senén i el Sant Crucifici* és igualment que aquell del Vallespir, d'estil barroc. Fou construït el 1667 i segueix la tipologia dels retaules cambrils de carrers convergents, però en el nostre cas se'n desconeix l'autoria. Està format per una predel·la, un cos, un àtic i tres carrers. En el carrer central, que és pla, s'hi obre el cambril; en canvi, els carrers laterals són convergents respecte al central, i d'aquesta manera sobresurt del retaule.

La predel·la mostra àngels esculpits en relleu així com també decoracions vegetals. Pel que fa al cos, aquesta és la part més representativa i destacada de tot el retaule. Format per tres carrers, en el central s'obre una gran fornícula que trenca l'àtic. A l'interior d'aquesta fornícula hi ha el cambril on se situa la imatge del Sant Crist d'Inca, que és una talla escultòrica anterior al retaule. Als carrers laterals, dins unes fornícules hi ha les imatges dels nostres patrons sant Abdon i sant Senén. Aquestes dues imatges escultòriques foren fetes per l'escultor Joan-Antoni

Bonet entre final de 1599 i principi de 1600, i per tant, també esculpits abans del retaule. En el cas d'Inca, de la mateixa manera que a Arles, també van vestits de romans, ambdós duen la palma de màrtirs a la mà i apareixen tocats amb barret frigi.

Els tres carrers estan separats per columnes. Les que separen el carrer central dels laterals són de tipus salomònic. A la part inferior estan decorades amb estries helicoidals i fulles d'acant, i a la part superior es mostren els símbols de la Passió. Les columnes que emmarquen la part exterior dels carrers laterals són tripartides i estan ornamentades mitjançant garlandes, flors, fruits i querubins. L'àtic té una representació d'un davallament esculpit en baix relleu policromat que està situat entre dues columnes decorades amb garlandes i dibuixos geomètrics que sostenen un frontó rodó trencat.

4. Altres peces del patrimoni moble referit a sant Abdon i sant Senén

4.1. Arles

La rodella

La rodella és un element que està compost per un llarg cordó de cera d'abella enrotllada i adossada a una creu cristiana, i que ens recorda la nostra lledània del Corpus que es guarda a la Seu de Mallorca. Aquesta rodella no és altra cosa que un exvot ofert pels habitants del vilatge de Montboló als sants Abdon i Senén.

Fig. 9. La Rodella. Santa Maria d'Arles

La tradició es remunta al 1465 i des de llavors, cada any sense interrupció, el 30 de juliol es du a terme una processó en la qual els montbolonins parteixen devers les set de matí de l'església parroquial de Sant Andreu portant la rodella a través d'un camí que travessa el bosc, fins a l'entrada d'Arles, on són esperats pels arlesos que duen les relíquies dels patrons. Una vegada tots reunits, la processó segueix el seu camí

fins a la parròquia de Santa Maria d'Arles. La llegenda datada del segle XV conta que l'ofertament de la rodella i la processó fins a Arles és conseqüència de la salvació d'un pastor i del seu ramat en el coll de Formentera, que mitjançant la intercessió de sant Abdon i sant Senén allunyaren de Montboló la forta tempesta que s'havia format.

Segons els estudis fets al respecte i pel que afirma l'especialista Robert Bosch,¹⁰ sembla ser que l'ofrena de cera seria anterior a l'aparició de la processó de Montboló. A més, dita ofrena en aquella època estava associada al culte a la Verge Maria i el seu origen es trobaria en celebracions paganes anteriors fins i tot al segle VIII, i per tant d'origen profà. Bosch segueix la seva explicació anomenant tradicions similars dutes a terme a Arras (Pas-de-Calais) i a Marsat (Alvèrnia).

Fig. 10. Reliquiari dels patrons. Santa Maria la Major d'Inca

El finestral del mur lateral dret de la capella de Sant Abdon i Sant Senén

La capella dels sants màrtirs està decorada amb un bell finestral gòtic amb vitralls policromats en els quals hi ha representades les figures dels dos sants Abdon i Senén. Ambdós estan situats damunt una barana gòtica a la qual hi ha escrits els noms de cada un dels dos personatges. Iconogràficament parlant, la representació dels sants és molt semblant a les figures del retaule, encara que en aquest cas apareixen acompanyats d'un lleó per a cada un d'ells. Van vestits de romans i a les mans duen la palma del martiri i l'espasa, símbol de la seva decapitació. Els dos apareixen un altre cop coronats com a prínceps. Damunt cada una de les figures hi ha representat un dossierer de factura gòtica.

El quadre del mur lateral esquerre de la capella de Sant Abdon i Sant Senén

Es tracta d'un gran quadre penjat en un dels murs de la capella. La pintura data del segle XIX, concretament del 1855, fou realitzada pel pintor M. Fourcade i representa la decapitació dels sants perses.

La caixa de relíquies dels sants

Com ja s'ha dit, quan es feren els dos busts reliquiariers per a sant Abdon i sant Senén, la major part de les restes dels dos cossos es col·locaren dins una caixa de fusta. La que avui dia guarda les relíquies és la tercera, ja que les anteriors s'han anat reemplaçant a causa del seu deteriorament per mor del pas del temps. La decoració de l'actual és obra de François Boher, escultor i pintor que va nèixer el 1781 a Vilafranca de Conflent. Així doncs, la caixa està formada per quatre teles que representen diferents passatges de la vida de sant Abdon i sant Senén; els sants a la presó rebutjant les cortesanes, els sants davant els lleons, la flagel·lació dels sants i la darrera, la decapitació dels sants. Boher també és conegut per altres obres com: Nostra Senyora de la Soledat (església de la Real de Perpinyà), el retaule major de l'església parroquial de Sant Pere de Ceret (Vallespir), el Crist de Sant Llorenç de Cerdans (Rosselló), o el ressuscitat al mateix Arles. Va morir a Perpinyà el 12 d'abril de 1825.

Les dues imatges de l'absis central

Talment com ja hem esmentat anteriorment, l'església de Santa Maria d'Arles té una planta de tres naus i cada una d'elles està acabada amb un absis semicircular. A l'absis central, tot just darrere l'altar, hi ha tres imatges. En el centre, una estàtua representa la titular del temple santa Maria, i als costats hi ha els patrons de la vila. A la dreta hi ha l'escultura de sant Abdon i a l'esquerra, la de sant Senén. Tots dos apareixen vestits de romans i en una mà duen la palma representant el martiri i en l'altra, l'espasa, que significa la seva decapitació. A diferència de les altres dues imatges que podem observar en el retaule i que van tocades amb una corona, o per altra banda les dues imatges del retaule d'Inca que porten el barret frigi, en aquest cas duen una aurèola que ens recorda la seva condició de sants.

¹⁰ "Arles-sur-Tech. Origines de la "rodella": les révélations de Robert Bosch", dins *L'indépendant*, vendredi, 29 juillet 2011.

4.2. Inca

Església parroquial de Santa Maria la Major

Reliquiari de sant Abdon i sant Senén

L'actual reliquiari que guarda els ossos dels nostres sants patrons és una talla de llauna i fusta platejada, obra d'Antoni Llabrés i que data de l'any 1823. Aquest és el segon que es féu per estotjar dites relíquies. El primer fou encarregat pels jurats d'Inca l'any 1705 a l'argenter Josep Fuster, però a causa d'una greu crisi que sofrí el Govern espanyol el 1821 la plata fou requisada per l'Estat.¹¹

Dalmàtica i tunicel·la de sant Abdon i sant Senén

L'església de Santa Maria la Major guarda una dalmàtica amb les figures dels nostres patrons brodats. Per dur a terme les figures, es prengué com a model les imatges barroques del retaule del Sant Crist. Per al brodat s'emprà fil d'or i de seda. Aquesta peça data de final del segle XIX o principi del XX.

Església parroquial de Sant Domingo

Representació de sant Abdon i sant Senén a la predel·la del retaule de Sant Vicenç

Ferrer

A la capella dedicada a sant dominic Vicenç Ferrer de l'antiga església conventual de Sant Domingo, s'hi aixeca un retaule barroc de 1676. Aquest està format per una predel·la, un cos, un àtic i tres carrers. És a la predel·la, al carrer lateral esquerre, on hi ha un petit quadre amb la representació dels patrons d'Inca. Iconogràficament parlant, els dos sants van vestits de romans i tocats amb una corona. En una mà duen un petit ceptre i, en l'altra, sant Abdon du espigues de blat i sant Senén porta un pàmpol de rem. Els caps d'ambdós estan envoltats d'una aurèola i al seu damunt hi ha representats dos angelets que sostenen garlandes d'heura.

Església monacal de Sant Bartomeu

Pintura de sant Abdon i sant Senén

Les monges jerònimes del monestir de Sant Bartomeu guarden dins l'antic refectori, actualment convertit en una de les sales de l'exposició permanent d'art que es guarda al convent, una pintura renaixentista i anònima de 1599, que representa els sants Abdon i Senén. Pel que fa a la iconografia del quadre, els dos sants apareixen representats vestits com si fossin dos prínceps del Renaixement. El fet que en aquesta pintura se'ls representi com a prínceps respon a l'antiga llegenda del segle VI que els fa prínceps de Pèrsia. Una vegada més, aquí també apareixen amb l'espasa a la mà, però en aquest cas la iconografia es refereix més al model de prínceps del Renaixement que no pas al fet del seu martiri.

11 LLABRÉS I MARTORELL, Pere-Joan. *Els sants a l'art d'Inca*. Inca: 2001; p. 134.

Oratori de Santa Magdalena del puig d'Inca

Fig.11. Sant Abdon i Sant Senén. Talles del segle XVI. Oratori de Santa Magdalena del puig d'Inca

Talles de fusta de sant Abdon i sant Senén

Al menjador dels ermitans del puig d'Inca es guarden les dues talles dels sants màrtirs anteriors a les del retaule del Sant Crist i que se suposa que daten del segle XVI¹² (fig.11). Segons Joan Coli (antic cronista d'Inca),¹³ aquestes dues imatges eren les que fins al 1600 es veneraren a la parròquia de Santa Maria la Major. Quan en aquell mateix any es començà la construcció d'una nova capella per als sants Abdon i Senén, les dues imatges foren retirades i amb el temps acabaren dipositades a l'oratori de Santa Magdalena. Després de la reforma que la petita església del puig sofrí el 1900, les escultures foren col·locades al cor. Pareix ésser que l'any 1934, quan es va construir un nou tram per engrandir l'església, foren amagades dins una cel·la, però en els anys seixanta un ermità les recuperà, les netejà i les col·locà dins el menjador dels ermitans.¹⁴ De totes les representacions que tenim a Inca, tant en pintura com en escultura, aquests dos exemples són els únics en què Abdon i Senén apareixen vestits de perses. Cal destacar que a la mà tots dos duen la palma representant el martiri i que de darrere els caps en sobresurt l'aurèola. Les dues estàtues estan en un estat bastant deteriorat, tant pel que fa a les vestimentes com als rostres.

12 PIERAS SALOM, Gabriel. *Llegendes i tradicions d'Inca* (volum II). Palma: 1998; p. 61. Aquesta és l'única obra consultada on he trobat una possible datació per a aquestes primitives imatges de sant Abdon i sant Senén. Malgrat tot, estilísticament no poden ser anteriors al segle XVI, ja que formalment no responen al gòtic, i com a exemples posteriors tenim les actuals situades en el retaule del Sant Crist.

13 COLI, Joan. *Notas para la historia de las antiguas imágenes de los santos Abdón y Senén, patronos de Inca*. Inca: 1977.

14 PIERAS SALOM, Gabriel. *Notes històriques dels patrons Abdon i Senén (segle XVI)*.

Retaule major de l'oratori

El retaule major de l'església està dedicat a santa Maria Magdalena. Fou realitzat el 1900 i és d'estil neogòtic. Està format per una predel·la, un cos, un àtic i tres carrers. La predel·la mostra tres representacions pictòriques, una per a cada carrer. A l'esquerra s'exposa l'aparició de Jesucrist ressuscitat a santa Magdalena; al centre, els sants ermitans; i a la dreta apareix la representació de l'hospitalitat de Marta i Maria de Betània. Pel que fa al cos, al centre s'obre una fornícula a l'interior de la qual hi ha una estàtua de la titular de l'oratori, santa Magdalena. Al carrer de l'esquerra es representa pictòricament sant Abdon i al carrer de la dreta, sant Senén. Les dues taules foren pintades per Salvador Torres. Ambdós sants apareixen representats vestits de cavallers medievals. Sant Abdon està de front i porta una llança i un escut. En canvi, sant Senén apareix de perfil i amb les mans juntes amb posat de pregària. Tots dos tenen l'aurèola que els envolta el cap. A l'àtic, una pintura representa la imatge de santa Maria la Major, copatrona d'Inca. A més, del retaule també destaquen sis escuts. Dos se situen a l'àtic, dos a la part superior de la representació de sant Abdon i dos més damunt la representació de sant Senén.

5. El 30 de juliol. La festa patronal

Talment com hem dit al principi, els sants Abdon i Senén moriren dia 30 de juliol de l'any 250, per tant, cada 30 de juliol se celebra en aquelles poblacions on els màrtirs són patrons la seva festa. En aquests indrets es duen a terme diferents actes religiosos en memòria seva, i d'aquesta manera veiem com a Arles i a Inca així passa des de temps antic. Ens referirem doncs als aspectes més destacats de la festa patronal en aquests dos indrets de l'antic Regne de Mallorca.

Fig. 12. Festa patronal a Arles. Processó de les relíquies

5.1. Arles

A la vila de la vall del Tec, la festa patronal s'inicia el 30 de juliol de ben prest. El primer acte festiu comença a Montboló, un poble veí situat a 9 quilòmetres d'Arles d'on surt la processó formada per capellans i veïnats del poble que porten la rodella a través d'un camí de muntanya fins arribar a l'antiga abadia de Santa Maria. Una vegada a Arles, té lloc l'ofici a l'interior de

l'església amb l'exposició dels dos busts reliquiariis i de la rodella (fig.12). Durant la celebració es dansa el ball de l'Oferta, que és duit a terme per una colla sardanista. Quan la missa ha acabat i el poble ha venerat les relíquies, la comitiva eclesial acompanyada del poble surt en processó pels carrers de la vila amb els busts reliquiariis, seguits de la caixa dels cossos i finalment la rodella. Quan la processó ha acabat, a la plaça major es ballen sardanes.

5.2. Inca

A Inca, el 30 de juliol també és festa grossa, però a diferència d'Arles els actes religiosos patronals comencen el vespre anterior amb el cant de completes en honor als patrons. Les completes són un cant que forma part de l'anomenada "litúrgia de les hores" i és la darrera oració abans del descans nocturn. Tradicionalment s'han cantat sempre en llatí, però actualment s'hi intercalen algunes parts en català.

Hem cregut adient incloure aquí el text d'aquest cant:

MONICIÓ D'ENTRADA

*Deus in adiutorium meum intende.
Domine ad adjuvandum me festina.
Gloria Patri, et Filio, et Spiritu Sancto.
Sicut erat in principio, et nunc, et semper,
Et in saecula saeculorum. Amen. Alleluia.*

ACTE PENITENCIAL

Germans, en acabar aquest dia que Déu ens ha concedit, i disposats a celebrar demà solemnement la festa de Sant Abdon i Sant Senén, reconeguem els nostres pecats.

*Senyor, teniu pietat de nosaltres.
Perquè hem pecat contra Vós.
Mostrau-nos, Senyor, la vostra misericòrdia.
I donau-nos la vostra Salvació.
Que Déu omnipotent s'apiadi de nosaltres, ens perdoni els pecats i ens dugui a la vida eterna.*

HIMNE

*Te lucis anteterminum rerum creator postcimus,
ut solita clementias praesul ad custodia.
Te corda nostra somnient te persoporem sentiam,
tuam que semper gloriam vicina luce concinant.
Vitam salubrem tribue nostrum calorem refice,
taetram noctis caliginem tua collustret claritas.
Praesta Pater Omnipotens per Iesum Christum Dominum,
qui tecum in perpetuum regnat cum Sancto Spiritu.*

SALMÒDIA

Miserere mihi Domine, et exaudi orationem meam.

*Cum invocarem exaudivit me Deus justitiae meae
in tribulatione dilatasti mihi. Flexa: peccare:
Miserere mei, et exaudi orationem meam.
Fili hominum, usquequo gravi corde? Ut quid
Diligitis vanitatem et quaeritis mendacium?
Et scitote quoniam mirificavit Dominus sanctum
Suum: Dominus exaudiet me cum clamavero ad eum.
Irascimini, et nolite peccare quae dicitis in cordibus
Vestris, in cubilibus vestris compungimini.
Sacrificate sacrificium justitiae, et sperate in Domino.
Multi dicunt: Quis ostendit nobis bona?
Signatum est super nos lumen vultus tui Domine:
Dedisti laetitiam in corde meo.
A fructu frumenti, vini et olei sui, multiplicati sunt.
In pace in idipsum dormiam et requiescam.
Quoniam tu Domine singulariter in spe constituisti me.
Gloria Patri, et Filio, et Spiritu Sancto.
Sicut erat in principio, et nunc, et semper, et in saecula
saeculorum. Amen.*

*Ecce nunc benedicite Dominum, omnes servi Domini:
Qui statis in domo Domini, in atris domus Dei nostri.
In noctibus extollite manus vestras in sancta, et benedicite
Dominum.
Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit caelum et terram.
Gloria Patri, et Filio, et Spiritu Sancto.
Sicut erat in principio, et nunc et semper, et in saecula
saeculorum. Amen.*

Miserere mihi Domine, et exaudi orationem meam.

LECTURA

*Veuran Déu cara a cara i portaran el nom d'Ell escrit al front.
No hi haurà més nit, ni caldrà la llum de cap llumenera, ni la
lum del sol. Déu mateix, el Senyor, els il·luminarà. I regnarán
pels segles dels segles. (Ap. 22, 4-5.)*

*Sicut erat in principio, et nunc et semper, et in saecula
saeculorum. Amen.*

*Salvanos, Domine, vigilantes, custodinos dormientes:
ut vigilemus cum Christo, et requiescamus in pace.*

RESPONSORI

*In manus tuas Domine, commendo spiritum meum.
Redemisti nos Domine, Deus veritatis.
Gloria Patri, et Filio, et Spiritu Sancto.*

ORACIÓ FINAL

*Preguem.
Visitau, Senyor, la nostra ciutat d'Inca i allunyau-me tots els
enganyis de l'enemic. Que els vostres àngels hi facin estada i els
nostres sants patrons Abdon i Senén ens hi guardin en pau i que
tinguem sempre damunt nosaltres la vostra benedicció.
Per Crist Senyor nostre.
Amén.*

CANT EVANGÈLIC

*Salvanos, Domine, vigilantes, custodinos dormientes:
ut vigiletemus cum Christo, et requiescamus in pace.*

*Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum
in pace:*

Quia viderunt oculi mei salutare tuum.

Lumme ad revelationem gentium, et gloriam plebis tuae Israel.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto.

BENEDICCIÓ

Noctem quietam et finem perfectum

Concedat nobis Dominus omnipotens.

Amen.

ANTÍFONA FINAL DE LA MARE DE DÉU

Salve Regina, mater misericordiae:

Vita, dulcedo, et spes nostra, salve.

Ad te clamamus, exsules, filii Hevae.

*Ad te suspiramus, gementes et flentes
in hac lacrimarum valle.*

Eia ergo, Advocata nostra,

illos tuos misericordes oculos ad nos converte.

*Et Jesum, venedictum fructum ventristui,
nobis post hoc exsilium ostende.*

O clemens: O pia: O ducis Virgo Maria.

L'endemà, se celebra la missa major amb exposició de les relíquies i el ball de l'Oferta de la mà de la Revertla d'Inca. Una vegada que acaba, el poble passa a venerar les santes relíquies. A diferència d'Arles, a Inca no hi ha processó, però això no sempre fou així. Està documentat que des del 1738 fins al 1930 cada 30 de juliol es treien les relíquies en processó pels carrers d'Inca per demanar que Déu protegís els conreus i els habitants inquers de tempestes i desgràcies.¹⁵

6. Goigs en alabança als invictes patrons sants Abdon i Senén, màrtirs de Jesucrist

Segons ens diu mossèn Santiago Cortès i Forteza,¹⁶ els goigs són una composició poètica, popular, del gènere líric escrita en alabança de Déu, de Maria, dels àngels o dels sants. A més, estava destinada a ser cantada sobretot en els dies de ses diades.

Fins a dia d'avui, aquests goigs no han estat objecte d'un estudi acurat i profund que tengui en compte els seus orígens, la funció litúrgica i social, els autors, així com també el seu estudi musical.

Pel que fa als goigs dedicats als sants Abdon i Senén, en trobam tant a Arles com a Inca. A Arles es conserven els *Goigs en alabança als gloriosos màrtirs St. Abdon i St. Sennen, patrons principals de l'església parroquial de la vila d'Arles del Rosselló, on estan dipositades llurs venerables relíquies*. Aquests goigs foren editats a Perpinyà l'any 1836.

Incloem seguidament el text dels goigs arlesos de 1836:

Goigs en alabansa dels gloriosos Martirs st. Abdon y st. Sennen

PATRONS principals de la Iglesia parroquial de la vila d'Arles en
Rosselló, ahont están depositadas llurs venerables reliquias

*Germans Abdon y Sennen,
Màrtirs de Deu molt amats,
Suplicamvos humilment
Siau nostres advocats.*

*Vos, Abdon, germà major,
Tenint sols complerts setze anys,
Anteposaáreu lo amor
De Deu als mundans enganyis
Menyspreant puestos estranys
Y las altas dignitats.
Suplicam, etc.*

*Per los quinze anys corria
Sant Sennen, germà menor,
Y ab sa tendresa seguia
Los passos del redemptor;
O germans de gran valor,
Igualment illuminats!
Suplicam, etc.*

*Fills de pares nobles fóreu
Y persas de naixement,
Exércint molt santas obras
A vista de molta gent;
Fóreu presó prestament
Per christians acusats.
Suplicam, etc.*

*Fóreu en va las finesas
De Decio, emperador,
Mensyspreáreu sas promesas,
Responentli ab valor,
que adoran al criador,
No als idols de vanitats,
Suplicam, etc*

*Per no sofrir la constancia
Lo tirá, y vostras rabons,
Ordená, que sens tardansa
Vos llamásen als lleons:
Las feras n'ons lesiáren,
Essent de ellas respectats,
Suplicam, etc.
Indignat ab major ira
Valeriá, president,
Per acabar vostra vida,
Y donar fi al torment,
Maná que puntualment,
los dos fossen degollats.
Suplicam, etc.*

¹⁵ PIERAS SALOM, Gabriel. *Llegendes i tradicions d'Inca*. Volum I. Palma: 1998; p. 84.

¹⁶ CORTÈS I FORTEZA, Santiago. *Els goigs inquers dedicats als sants*, dins *Els sants a l'art d'Inca*. Inca: 2001; p. 75.

*Aprés de vostre martiri,
obràreu miracles grans,
curant cegos, muts, contrets,
Donant salut als malalts;
Y après de passats molts d'anys
Fóreu de Deu revelats.*

*Alcansadas del Pontifice
vostras reliquias sagradas,
Dintre de dos grans barrilas
Fóreu en Arles portades,
Hont restàreu veneradas
Y ls Simiots desterrats
Suplicam, etc.*

*Pux regnau alt en lo cel,
Y de gloria coronats:
Suplicamvos humilment
Siau nostres advocats.*

*Suplicam, etc.
Arnulfo, abat d'Arles,
Essent en oració,
Pregant a Déu per son poble,
Tingué revelació,
Y ab molta devoció,
Fóreu per ell demanats.
Suplicam, etc.*

*Los de Arles vos recláman,
Ampordá i Rosselló,
Obtingam salut i gracia
Per vostra intercessió:
Socorreunos en eix do,
Y en totas necessitats.
Suplicam, etc.*

* Orate pro nobis, sancti Abdon et Sennen
* Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

OREMUS

Deus qui sanctis tuis, Abdon et Sennen, ad hanc gloriam veniendi copiosum munus gratie contulisti, da famulis tuis suorum veniam peccatorum: ut sanctorum tuorum intercedentibus meritis, ab omnibus mereantur adversitatibus liberari. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

PERPINYÀ. Azine, J.-B. 1836

A Inca, de goigs dedicats als nostres patrons, n'existeixen dues publicacions. La primera són els *Goigs d'alabança als invictes patrons d'Inca Abdon i Sennen, màrtirs de Jesucrist*. Hi ha una primera edició a Inca el 1909 i una segona el 1951. La segona versió més recent és la dels *Goigs en lloança dels gloriosos màrtirs Abdon i Senén, patrons de la ciutat d'Inca (Mallorca)*, editats també a Inca el 1998.

GOIGS EN LLOANÇA DELS GLORIOSOS MÀRTIRS SANT ABDON I SANT SENÉN
Patrons de la ciutat d'Inca (Mallorca)

*Assí perfum de prometença
Inca enlaira al cel les mans:
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Flores de Fírsia, nínxega
d'invencibles cavallers,
flam d'amor que veuq l'obaga,
de la fe capdavanters!
Sentiu goig i complença
fent el bé sense desansa...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Allargàves la mà amiga
-bella obra!- al perseguir.
L'esperança que un abriga
donarà un fruit infinit.
Cap tíx no us pot convèncer
de deixar el camí d'abon...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Deci us porta fins a Roma
exhibint-vos hi en trofeu.
Com regala ja l'avons
de la fe pel Coliseu:
sense un dubte, en ferm avon...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Quan patiu buria i espoli
-joc d'un poble decadent-
no hi ha engard que us agomboli
ni delici més ardent.
El torment, l'odi, l'ofensa
us faran més radiant...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Us condemnem a les feres
i el lleó ve als peus mançats,
l'ós reculla, i herotes
mullant-vos volen l'atac.
I una espasa d'odí, intensa,
us correa sobriats...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!
Pelagrí, canca morgia*

*T'abat d'Arles amastret
que la vida i rodalia
s'esllanguex de patiment:
la recada i la tremença
fan fugir petits i grans...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Retornava i per bandera
dels els corcos sants allí.
Quin llombreg de primavera
quan el poble als acollí!
S'obadella la romença
i s'acaben dels i plants...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!
Inca acull amb alegria
la claror que un joen s'encofí.
Canta a cor la pagoria
sant Abdon i sant Senén!
Déu, per ells, la vida agraça
regalant fruits abundants...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Sants Patrons, sigues fermança
de progrés per la ciutat,
redueix-nos l'esperança,
i la fe que ben heretat.
Fois que, ardis, sans defallença
rebotgem falsos encants...
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*Sou ajut en la dolença
i guaije dels errants:
Beneixi-nos, màrtirs sants,
amb la vostra pau immensa!*

*VI. Pregau per nosaltres, sant Abdon i sant Senén.
R/. Perquè siguem dignes de les promeses de Crist.*

PRELUDI
Oh Déu que heu concedit als vostres sants Abdon i Senén abundància de gràcies per arribar a una glòria tan gran, concedeix als vostres servents que perdona els seus pecats, pels mèrits i pregàries dels vostres sants siguin alliberats de tota adversitat. Per Crist Senyor nostre. R/. Amen.

TEXT: Joan Roig i Montserrat, Pveu. Melodia: Mons. Valentí Mistracho, pveu.
Xilografies: P. Oriol M. Diví, osh.

Còl lecció "XIMBELLI" (Mallorca) n° 13
Recordança de les noces d'argent sacerdotals de Mn Santiago Cortés i Fortesa 25-VIII-1973 - 25-VIII-1998

Claustre de l'antiga abacial de Santa Maria d'Arles (s. XIII)

Campanar de la parroquial de Santa Maria la Major d'Inca (s. XVI)

Patrimoni desconegut: els brodats de Maria Mestre

XII JORNADES D'ESTUDIS LOCALS

Miquel Pieras Villalonga i Maria Mestre Alorda

Introducció

Aquesta comunicació té com a objectiu fer un inventari de les obres de brodat que ha anat realitzant l'artesana inquera Maria Mestre. De les seves obres hem seleccionat les que han passat a formar part del patrimoni d'associacions, confraries o parròquies i, per tant, és necessari descriure i conservar.

L'atenció i l'estudi del món de l'artesanía han anat paral·lels a la seva posada en valor. Des de fa anys el Govern de les Illes Balears concedeix la carta de mestre artesà a totes aquelles persones que han sabut conservar o han après un ofici artesanal. Des de 1997 Maria Mestre té la carta de mestra artesana, tot i que les seves tasques en el món del brodat s'iniciaren fa cinquanta anys. Però aquest treball no és una biografia exhaustiva de la vida de Maria Mestre, sinó que vol donar a conèixer un ofici que, amb la tecnologia moderna i les presses per viure i la comoditat, ha començat fa temps a oblidar-se. Allò que fa cinquanta anys era l'ofici de moltes dones i una part no menyspreable dels ingressos familiars, ara ha esdevingut un entreteniment o una forma d'oci més.

Aprentatge de Maria Mestre

En els anys 50 i 60 del segle XX no era difícil aprendre a brodar. A l'escola de les religioses de Sant Vicenç de Paül d'Inca, a la qual va assistir-hi Maria Mestre durant la infància, era habitual que els capvespres es resàs el rosari i es fessin manualitats com brodar, ganxet, punt de creu, punt mallorquí... Ensenyar a brodar, i al mateix temps resar, vist des d'ara és una tasca molt